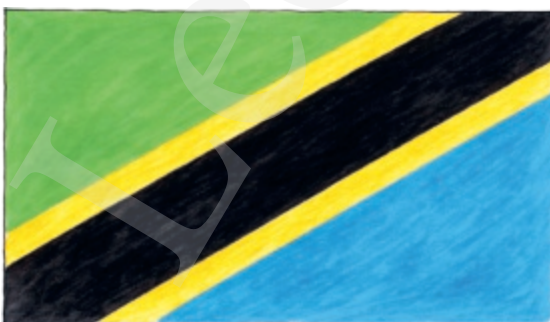
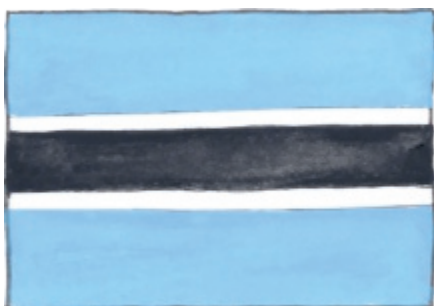

AFRIKA
HET ABC VAN HET CLICHÉ

Leesexemplaar

Voor onze vaders

Leesexemplaar

AFRIKA

HET ABC VAN HET CLICHÉ

ANNICK DE ROP
&
BARBARA ROTTIERS

ILLUSTRATIES:
BARBARA ROTTIERS

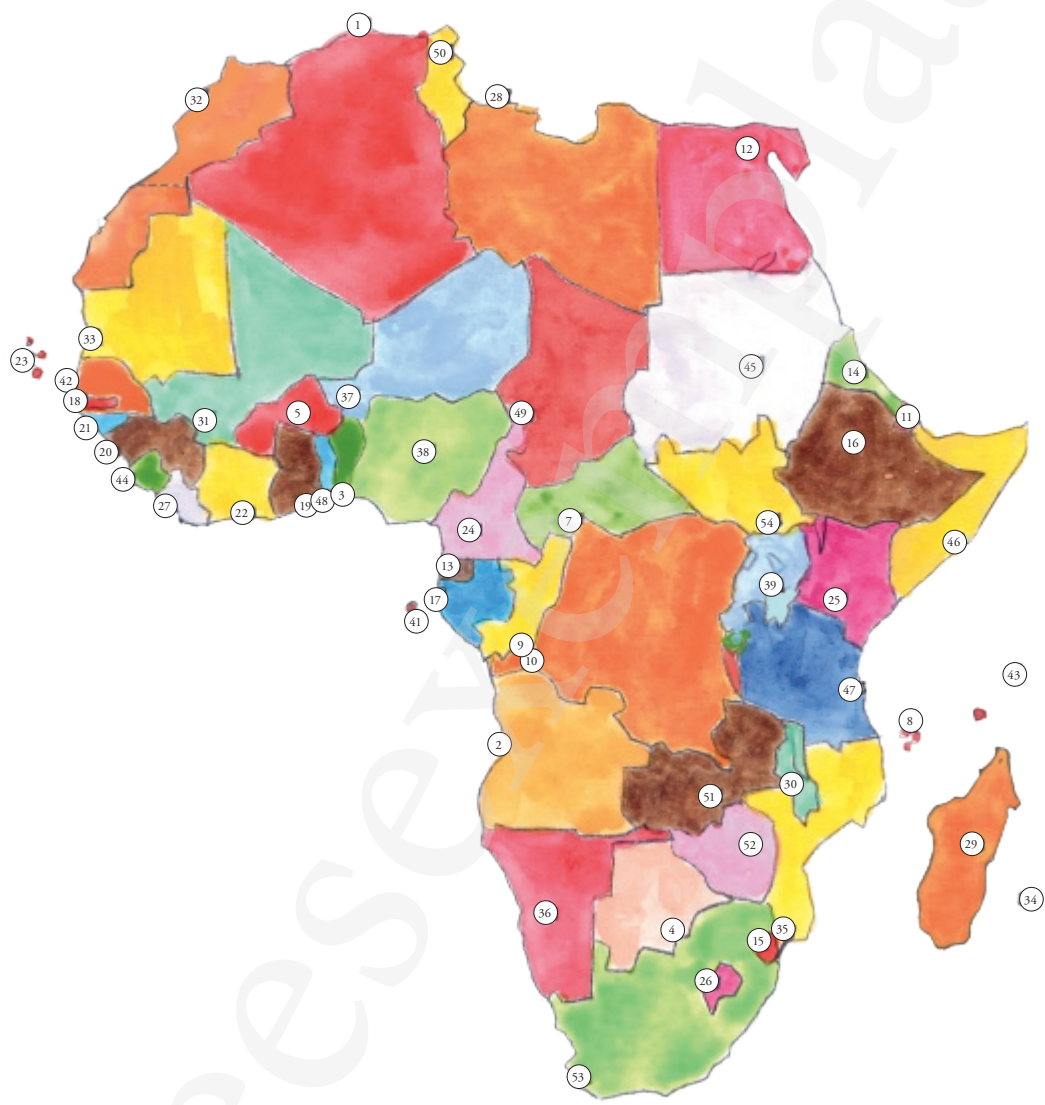
P E L C K M A N S

VAN **A**FRIKA TOT **Z**ONSONDERGANG

Landenlijst Afrika.....	9	Kolonie.....	146
Inleiding.....	10	Lachen.....	158
Afrika.....	14	Malaria.....	163
Afrikaanse dans.....	20	Mama.....	172
Armoede.....	24	Maskers.....	179
Autoband.....	30	Migratie.....	186
Banaan.....	32	N-woord.....	192
Baobab.....	36	Oorlog.....	198
Billen.....	41	Plastic.....	206
Business.....	43	Quagga.....	212
Congo.....	48	Ritme.....	214
Corruptie.....	54	Rode aarde.....	219
Dankbaar.....	59	Safari in de Savanne.....	220
Dictator.....	66	Seks.....	226
Diva.....	72	Te laat.....	230
Dorp.....	78	Ubuntu.....	234
Erf.....	84	Uniform.....	238
Fetisj.....	88	Vlechtjes.....	242
Geen (geschiedenis).....	94	Voorouders.....	248
Gevaarlijk.....	106	Waterput.....	254
Groot geschapen.....	111	Xhosa.....	258
Honger.....	112	Yam.....	263
Hulp.....	120	Ze.....	268
Inventief.....	129	Zonsondergang.....	270
Jong.....	135	Dankwoord.....	272
Kerk.....	140	Bibliografie.....	274
Kinderen.....	144		

Leese Jaar

Landenlijst Afrika met hoofdsteden

1. **Algerije**
Algiers
2. **Angola**
Luanda
3. **Benin**
Porto-Novo
4. **Botswana**
Gaborone
5. **Burkina Faso**
Ouagadougou
6. **Burundi**
Gitega
7. **Centraal-Afrikaanse Republiek**
Bangui
8. **Comoren**
Moroni
9. **Congo-Brazzaville (Republiek Congo)**
Brazzaville
10. **Congo-Kinshasa (DRC)**
Kinshasa
11. **Djibouti**
Djibouti
12. **Egypte**
Caïro
13. **Equatoriaal-Guinea**
Malabo
14. **Eritrea**
Asmara
15. **eSwatini**
Mbabane
16. **Ethiopië**
Addis Abeba
17. **Gabon**
Libreville
18. **Gambia**
Banjul
19. **Ghana**
Accra
20. **Guinee**
Conakry
21. **Guinee-Bissau**
Bissau
22. **Ivoorkust**
Yamoussoukro
(belangrijke stad: Abidjan)
23. **Kaapverdië**
Praia
24. **Kameroen**
Yaoundé
25. **Kenia**
Nairobi
26. **Lesotho**
Maseru
27. **Liberia**
Monrovia
28. **Libië**
Tripoli
29. **Madagaskar**
Antananarivo
30. **Malawi**
Lilongwe
31. **Mali**
Bamako
32. **Marokko**
Rabat
33. **Mauritanië**
Nouakchott
34. **Mauritius**
Port Louis
35. **Mozambique**
Maputo
36. **Namibië**
Windhoek
37. **Niger**
Niamey
38. **Nigeria**
Abuja
(belangrijke stad: Lagos)
39. **Oeganda**
Kampala
40. **Rwanda**
Kigali
41. **Sao Tomé en Principe**
Sao Tomé
42. **Senegal**
Dakar
43. **Seychellen**
Victoria
44. **Sierra Leone**
Freetown
45. **Soedan**
Khartoem
46. **Somalië**
Mogadishu
47. **Tanzania**
Dodoma
(belangrijke stad: Dar es Salaam)
48. **Togo**
Lomé
49. **Tsjaad**
Njamena
50. **Tunesië**
Tunis
51. **Zambia**
Lusaka
52. **Zimbabwe**
Harare
53. **Zuid-Afrika**
Kaapstad (wetgevend)
Pretoria (bestuurlijk)
Bloemfontein (rechterlijk)
54. **Zuid-Soedan**
Juba

Het begon op een vrijdag de dertiende. Wat kunnen dat toch fantastische dagen zijn. Annick was thuis en Barbara op reis. Er bestonden nog geen smartphones. Om deze berichten te versturen moest Barbara toen nog naar een cybercafé. Een cybercafé. Die tijd.

Van: 'Annick'
Verzonden vrijdag, november 13, 2009 12:46 PM
Aan 'Barbara'
Subject: zucht zucht

Hoi Barbara,

Ik zag deze week een grote actie op tv om geld in te zamelen voor waterputten in Afrika. Er was een stunt waarbij een zwart kindje een glas water van de nieuwslezer kwam leegdrinken. Tegen jou kan ik dat eens zeggen, want niet iedereen verstaat dat, maar ik kreeg daar een heel ongemakkelijk gevoel bij. Dat klopt toch niet, jij bent toch ook al in Afrika geweest? Hoe komt dat nu toch dat je alleen maar de ellende en de problemen tot hier krijgt? Daar is zo veel meer!
Allez, daarmee is het eens gezegd. Tot binnenkort, nog veel plezier daar!

Annick xxx

From: 'Barbara'
Sent: Saturday, November 14, 2009 4:06 AM
To: 'Annick'
Subject: Re: zucht zucht

Ja, ik snap wat je bedoelt! Ik heb best al veel in Afrika gereisd en bij ons krijg je nooit eens iets positiefs te zien over dat continent. Het is altijd zielig en erg, terwijl er daar ook zoveel geweldige dingen gebeuren. Er klopt gewoon iets niet. Het is om boos van te worden! Weet je, misschien moeten we er eens niet over zagen, maar er iets mee doen. Ik laat het hier al wat pruttelen.
Prut prut prut

Barbara xxx

Drie weken later zaten we met een glas rode wijn aan Barbara's keukentafel. We hadden net de intussen wereldberoemde TED Talk van Chimamanda Ngozi Adichie, *'The danger of a single story'*, gezien. Als Nigeriaanse schrijfster gaf zij vanuit haar perspectief weer waar we nog geen woorden voor hadden gevonden. *'We need more stories'*, zei ze. Dat vonden we een heldere oproep. Waarop we een verhalenmachine bouwden die we onze *Storysnapper* doopten en vaak met de koosnaam *Snappie* aanspraken. Met deze mobiele opnamestudio gingen we in 2012 op pad in Tanzania. Talloze verhalen van 'Neema of Jabari met de pet' brachten we mee terug naar België. Die verhalen deden ons in de eerste plaats tegen onze eigen vooroordelen aanknallen. Zo ontmoetten we onderweg een gepensioneerde militair die avondschoon had gevolgd om bemiddelaar

te worden in huwelijkszaken. Als senior thuis zitten niksen zag hij niet zitten, hij wilde zijn dagen zinnig besteden. Dus besloot hij weer te gaan studeren. Avondschool en pittige bejaarden, kennen ze dat in Afrika? Knal. We maakten kennis met een net afgestudeerde jonge vrouw die ons wist te zeggen dat Oost-Afrikanen niet zozeer naar Europa komen om te studeren, maar vaker universiteiten in India, Zuid-Korea of Brazilië verkiezen. Hoezo niet naar Londen of Leuven? Naast de VS is Europa toch het intellectuele centrum van de wereld? Knal.

Het gaat hier over ons, bedachten we. Hoe komt het dat we nu zo van die verhalen staan te kijken? Waar komt dat beeld dat we hebben eigenlijk vandaan? Wat introspectie was misschien aan de orde. Vooroordelen verdwijnen niet zomaar door er tegenaan te knallen. We waren na dit avontuur nog lang niet klaar met deze thematiek. Het bleef wringen. We hadden nu woorden én verhalen voor ons gevoel dat het niet klopte. Maar de ‘typische’ beelden van Afrika bleven maar komen, waarop we met onze ogen draaiden en zuchtten. Maar voorbij die boosheid raakten we nog niet. In 2022 inspireerde Dipo Faloyin ons op zijn beurt met zijn boek *Afrika is geen land* en hij wond er geen doekjes om: ‘Al te lang is “Afrika” beschouwd als een buzzword voor armoede, strijd, corruptie, burgeroorlogen en uitgestrekte gebieden van droge rode aarde waarin alleen narigheid groeit. Of het wordt voorgesteld als één groot safaripark waar leeuwen en tijgers vrijelijk rond onze huizen zwerven en Afrikanen hun dagen doorbrengen in oorlogszuchtige clans, nauwelijks gekleed, speer in de hand, jagend op wild of rondspringend op ritualistische ritmes, net zo lang tot er weer een hulppakket wordt afgeleverd. Armoede of safari, en niets daar tussenin.’

In ons hoofd hadden we de beeldvorming over Afrika al in vraag gesteld. Maar er is een verschil tussen weten en voelen. Want waarom waren we toch zo ontgoocheld toen de autosnelweg richting het centrum van Dakar er net zo uitzag als de E17 bij ons? Alsof we gewoon een rondje boven Zaventem hadden gedaan en daar weer geland waren. Of toen we zagen hoe je in Nairobi of Kaapstad met je tienerdochter of -zoon zou kunnen gaan shoppen alsof je over de Meir of de Kalverstraat loopt? Ze zouden er hun gading zeker vinden. Hiervoor hadden we toch niet dat hele eind gereisd! We betrapten onszelf erop dat we de eindeloze prijsdiscussies met taxichauffeurs misten omdat een taxi betalen nu via de Uber-app ging. Ook op de markt was het rustiger dan vroeger. ‘Waarom discussiëren jullie niet meer?’ vroegen we een fruitventer. ‘*C’est trop fatigant, maman*’, zei hij, waarop hij rustig voort scrolde op zijn smartphone. We hadden die clichés – eerlijk is eerlijk – eigenlijk ook wel prettig gevonden soms. Zo jubelden we inwendig toen we eens *in the middle of nowhere* een dorpje

passeerden waar duidelijk iets aan de hand was. Van in de verte zagen we allemaal mensen rond een boom verzameld staan. De dorpsboom (check). We maakten ommekeer want daar wilden we natuurlijk het fijne van weten. Tussen al die mensen troffen we aan de voet van die boom een dode hyena aan (check), vol bloed, stevig vastgemaakt met touw voor mocht hij toch nog uit de doden opstaan. De mannen van het dorp hadden deze schreeuwlelijk die het dorp al nachtenlang teisterde eindelijk met hun speren (check) kunnen strikken. De vrouwen hielden hun armen om hun kinderen om ze te beschermen tegen deze gruwelijke aanblik en wiegden de kleintjes ondertussen op hun rug in slaap (check). Om iedereen gerust te stellen werd het kadaver tentoongesteld, zodat niemand er nog aan hoefde te twifelen dat het beest wel echt dood was. We werden ontvangen in de dorpschool die eruit zag als een typisch Afrikaanse schooltje met een krijtbord en houten bankjes (check). De leerlingen in uniform stonden recht om ons unisono te begroeten en te vertellen over het voorval met de hyena en hoe bang ze wel geweest waren. Vervolgens mochten we ook nog op bezoek bij de hoogbejaarde dorpsoverste nadat die in zijn lemen hut op een bed gemaakt van stokken een middagdutje had gedaan (check).

Dit strookte met onze verwachtingen. Met het beeld van Afrika dat er sinds onze kindertijd was in gedramd. Daarin werd ons nergens verteld over een middenklasse die liever in een dure SUV rondrijdt dan met een ezeltje en een kar. Of dat Afrikanen natuurlijk ook veel liever thuis fris water uit de kraan halen dan telkens dat hele eind van de waterput naar huis met zware emmers op hun hoofd te moeten zeulen. Daar krijg je migraine en rugklachten van. (De gouden medaille voor waartoe een mens in staat is om op z'n hoofd te dragen gaat trouwens naar de Ghanese vrouw met een hele frigo dwars boven op haar hoofd.)

Ondertussen is wetenschappelijk bewezen dat het fysiek een goed gevoel geeft om vast te houden aan vertrouwde ideeën. Telkens wanneer je een bepaald stereotiep beeld bevestigd ziet – of dat nu gaat over domme blondjes, bouwvakkers, backpackers of in dit geval Afrikanen – komt er endorfine vrij in onze hersenen. Met andere woorden: denken in clichés voelt lekker. Je brein beloont je er zelfs voor. Het zet je aan om dezelfde gedachten te blijven verder denken. Dat stelde ons alvast een beetje gerust, het lag gelukkig niet allemaal alleen aan onszelf. Maar nieuwe paden aanleggen in je hoofd vraagt de nodige training. Dus besloten we om bringewijs *off the beaten track* te gaan. Hoe meer we met mensen in gesprek gingen, hoe meer boeken we lazen van Afrikaanse auteurs, hoe meer films we bekeken en tentoonstellingen we bezochten vanuit het Afrikaanse perspectief, hoe sterker onze overtuiging bevestigd werd: onze beeldvorming moest dringend bijgespijkerd worden.

Toen belde Barbara op een ochtend Annick, die net haar hond uitliet: 'Ik kom van onder de douche, mijn haar is nog nat! Maar ik heb een idee voor een boek: *Afrika: het abc van het cliché*. Een abc-boek met prenten en alle clichés op alfabetische volgorde. Wat denk je?'

'Yes. Dat rijmt. Laten we dat doen. We vertrekken vanuit wat we kennen: de stereotypen. Laten we beginnen met een paar brainstorms met verschillende mensen om te kijken welke clichés er zoal circuleren. Dan gaan we daar eens stevig in proberen te prikken!' En zo vulden we tafels vol mensen die zich engageerden om hier samen met ons mee over na te denken en zich kwetsbaar op te stellen. Waarvoor heel veel dank.

Nu we de clichés te pakken hadden gingen we ze één voor één te lijf. We omringden ons met experts en ervaringsdeskundigen over al die verschillende thema's, doken in boeken, films, expo's en websites en lieten onze Instagramalgoritmes overuren draaien. Wat zouden we een lange tafel nodig hebben om al die mensen met hun boeiende ideeën rond samen te brengen. Dat zou nogal vonken geven!

Ons parcours pretendeert nergens om de waarheid in pacht te hebben (al halen we allebei graag ons gelijk), noch is het perfect of foutloos. Dit boek is het resultaat van de weg die wij hebben afgelegd, van het botsen op onze eigen vooroordelen, gevoed worden door nieuwe inzichten, geprikkeld worden door talloze ontmoetingen of via literatuur en kunst. De vibe die we voelen bij veel hedendaagse Afrikaanse kunst komt overeen met de vernieuwende en hoopvolle ideeën en ondernemingen van talloze (jonge) mensen op dat gigantische continent.

Dit boek richt zich in de eerste plaats tot mensen zoals wij, die groot geworden zijn met dezelfde eenzijdige verhalen over Afrika en die zich afvragen hoe we ons nu eigenlijk als Europeanen moeten verhouden tot onze burens. We hopen van harte dat we met ons abc de veluxen in jouw bovenkamer kunnen openzetten en er een frisse bries doorheen laten. En dat je nadien zin krijgt om samen met anderen rond de toog, terras- of keukentafel te zitten en te discussiëren tot je elkaar vindt. Of niet. Want er is maar één ding dat onze gedachten smeert zodat ze niet vast roesten en dat is: ze met elkaar uit te wisselen. Weg met dat comfy cliché denken!

Prut prut prut.

A VAN AFRIKA

Afrika. Misschien ben je er al geweest en herinner je je de uitgestrekte savanne met hier en daar een grazende olifantenkudde, je bezoek aan een afgelegen dorp of de levendige markten. Wellicht leerde je erover op school in de les aardrijkskunde of via documentaires op tv. Wie weet heb je er ooit wel een thesis over geschreven deed je er vrijwilligerswerk. Misschien ken je het van de straffe verhalen van je Ghanese buurman. Of van de collega op het werk die de oorlog in Soedan ontvluchtte. Hoe dan ook: Afrika, *The Lion King* en *Madagascar*. Hakuna matata.

Een beeld van een continent

Bij het ontstaan van de aarde had de grafisch ontwerper van dienst duidelijk een zwak voor dit werelddeel. (En oké, ook wel een beetje voor Italië, dat schattige laarsje.) Want Afrika is een schitterend logo op zichzelf. Met stevig wat hulp van de natuur. Alleen Madagaskar is eeuwig de pineut. Dat eiland valt altijd af. De vorm van het continent leent zich grafisch werkelijk perfect voor de marketing ervan en dat gebeurt ook alom. Je vindt het terug op de cover van talloze boeken die over Afrika gaan, in de vorm van juwelen, op souvenirs, in logo's van bedrijven, op kopjes en borden, op platenhoezen en T-shirts. En we zagen zelfs verschillende mensen met een Afrika-tattoo.

- Annick, als ons boek klaar is, nemen we dan allebei ook een tattoo in de vorm van Afrika?
Dan stel ik voor om dat in de kleur van de rode aarde te doen. Zo lijkt het een moederwlekije in de vorm van Afrika.
Wat denk je?
- Dat ik dan voor vlechtjes in mijn haar ga.

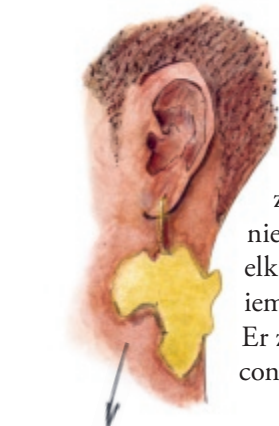

Op de Olympische Spelen van 2024 in Parijs was de vorm van het continent verwerkt in de outfit van het team van Liberia.

Gigantisch, dat is het ook. Afrika is het op een na grootste continent (na Azië) zowel qua oppervlakte als bevolking. Dertig miljoen vierkante kilometer, dat is duizend keer zo groot als België. Je puzzelt er zo de Verenigde Staten, China, India, Japan en het grootste deel van Europa in. Maar als je nu je atlas erbij neemt en die puzzel probeert te leggen, zal je zien dat dat niet klopt. Dat Afrika daarvoor veel te klein is. Dat heeft alles te maken met de mercatorprojectie. De wereldkaart – zoals ze over het algemeen gebruikt wordt, ook op Google Maps bijvoorbeeld (en in dit boek) – is een vlakke weergave van een bol (want jawel, de aarde is rond). Je moet dus een manier vinden om die bolle figuren zo getrouw mogelijk op een vlak te projecteren. Onze eigen Mercator slaagde er in 1569 in om kaarten te maken die vooral voor zeevaarders die op kompas moesten navigeren, betrouwbaar waren. Die mercatorprojectie heeft echter één belangrijk nadeel: de gebieden in het noordelijk halfrond vallen daardoor relatief groter uit dan alles onder de evenaar. Groenland lijkt bijvoorbeeld even groot als Afrika, maar is in werkelijkheid zeventien keer kleiner!

Maar elk nadeel heb zijn voordeel. Zeker vanuit westers standpunt gezien. De noordelijke landen dachten dat ze veel groter waren en de zuidelijke kleiner dan in realiteit. Psychologisch heeft dat natuurlijk een enorme impact gehad in de geschiedenis. Als de werkelijke verhoudingen bekend waren, zouden er in Europa misschien wel meerdere stemmen zijn opgegaan in de trant van: ‘Gaan we dat wel doen? Is dat niet een beetje groot allemaal om te overmeesteren? Zijn wij daarvoor niet wat te pietluttig?’

Op dit grote continent wonen 1,4 miljard mensen: contente en gefrustreerde mensen, slimmeriken en domoren, naïevelingen en opscheppers, intro- en extraverten, ijdeltuiten en werkpaarden, poëtische zielen en harde realisten, ouderen en vooral heel veel jongeren. Met een gemiddelde leeftijd van negentien jaar is Afrika het jongste continent ter wereld.

Ondanks de groeiende bevolking is het op veel plekken zoeken om iemand tegen te komen: gemiddeld wonen er 43 Afrikanen op een vierkante kilometer. In België zijn er 385 inwoners op zo'n stukje. Natuurlijk is dat aantal niet evenredig gespreid: in de stad zitten ze met veel meer op elkaars lip. In landelijke gebieden moet je soms uren rijden om iemand te vinden die je de weg kan wijzen. Er zijn meer dan 3.000 etnische groepen verspreid over het continent; zelfs AI weet niet hoeveel precies. Er worden meer dan 2.000 talen gesproken en dan hebben we het nog niet over dialecten.

Beeld je dit in in de vorm van Europa.

Grenzen trekken

Dat enorme continent is verdeeld in 54 landen. Wie nu de kaart van Afrika even van nabij bekijkt, ziet meteen dat sommige grenzen niet bepaald natuurlijk ogen. De grens tussen Libië en Egypte bijvoorbeeld is kaarsrecht. Ook een lang stuk grens tussen Namibië en de buurlanden Botswana en Zuid-Afrika ziet er bijzonder strak uit. Je zou bijna denken dat er bij het vastleggen van de grenzen een meetlat aan te pas is gekomen. En... roffel roffel... Het is nog waar ook. Op de beruchte Conferentie van Berlijn in 1884-1885 zijn een aantal mannen met baarden naarstig lijnen aan het trekken geweest, niet bij wijze van spreken, maar met echte ambachtelijke meetlatten. Daar komen we uitgebreid op terug bij de K van Kolonie.

Laten we één grensgeval eens van naderbij bekijken: Gambia, het smalste land van Afrika. Het ligt er ietwat benepen bij, volledig omringd door Senegal en met een minuscuul stukje kustlijn in het westen. Eigenlijk is Gambia niet meer dan een rivier, de Gambia, met daarrond wat land. Daarom heet Gambia in het Engels simpelweg The Gambia. Maar net als bijna alle andere landen in Afrika, had ook het ontstaan van Gambia alles te maken met koloniale belangen. Op het moment dat de grenzen van Gambia bepaald werden, waren de Fransen heer en meester in West-Afrika. Nu wilde Groot-Brittannië ook wel een deel van die koek en het liefst geen dor stuk land maar een territorium van waarde. Om de Britten te sussen kregen ze van de Fransen de rivier de Gambia van in het binnenland bij Yarbutenda, vlak bij het huidige Koina, tot

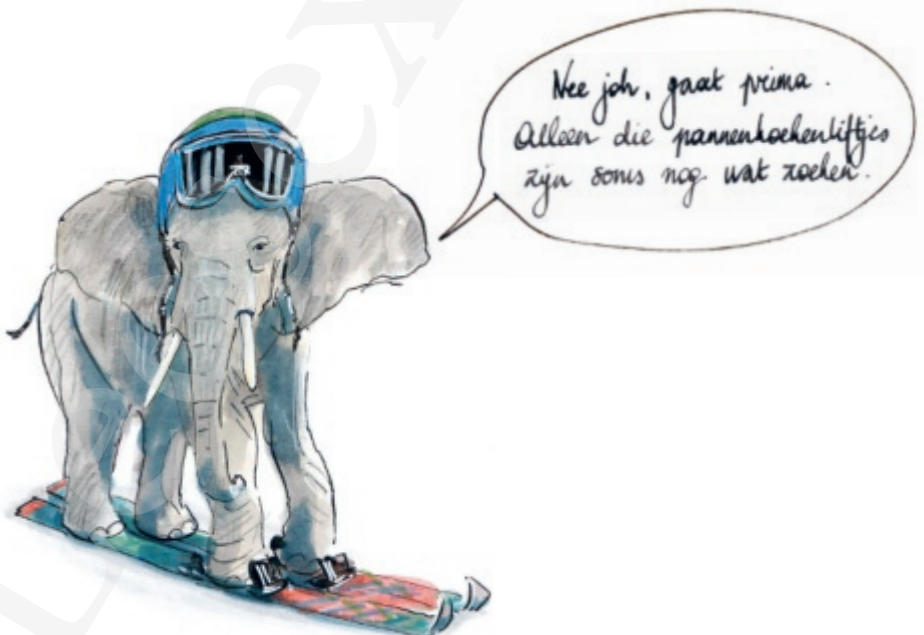

aan de monding in de Atlantische Oceaan. Uiteindelijk werden de grenzen tussen Frankrijk en Engeland formeel vastgelegd in 1889: Gambia zou bestaan uit de rivier met daarrond aan iedere kant een strook van ongeveer tien mijl oftewel zestien kilometer. Het verhaal doet de ronde dat de breedte van het land bepaald is door de afstand die kanonskogels konden overbruggen.

In eSwatini kan je niet skiën

Na de e-reader, de e-step, de e-sigaret... is er nu ook eSwatini. eSwatini is het voormalige Swaziland, een klein koninkrijk omringd door Zuid-Afrika en Mozambique. Naar het schijnt omdat Swaziland al te veel als Switzerland klonk en dat regelmatig tot verwarring leidde, (en ook wel om te breken met het koloniale verleden) werd de naam Swaziland in 2018 veranderd in eSwatini. Nu zijn er net als in Zwitserland ook bergen in eSwatini maar geen hoge en ook niet zoveel. Skiën kan je dus helaas niet in eSwatini. Op safari gaan wel.

Het nabijgelegen Lesotho is wel een landje vol bergen en helemaal door Zuid-Afrika omringd. Omdat het zo hoog gelegen is, wordt het ook wel het Koninkrijk in de hemel genoemd. In juli of augustus, de wintermaanden op het zuidelijk halfrond, is de kans op sneeuwval daar op een aantal plaatsen reëel. Of het nu de beste plek is om je kunnen op de pistes te trainen is nog de vraag maar wie de hete zomers bij ons niet meer de baas kan, kan jaarlijks van 1 juni tot en met 31 augustus terecht in het Afriski Resort.

Oh ja, in het noorden van Lesotho ligt een gehucht dat **HHOHHO** heet. Daar worden wij dan weer heel blij van.

De naam Afrika

Niet alleen heeft Afrika zijn vorm mee, maar ook over de naam heeft het continent niet te klagen: Afrika, dat klinkt goed. *l'Afrique, c'est chique!* Het is niet helemaal duidelijk waar die naam vandaan komt. Een van de mogelijkheden is dat de naam door de Romeinen is bedacht en dat het een soort van dankbetuiging zou zijn aan de Noord-Afrikaanse Berberstam, de Afriërs, die in grotten in de buurt van Carthago woonden. Carthago (in het huidige Tunesië) was een van de grote vijanden van Rome. Wie ooit Latijn gevolgd heeft, herinnert zich misschien nog de Punische oorlogen, zoals de oorlogen tussen Rome en Carthago werden genoemd. Omdat die Afriërs zich zo loyaal opstelden tegenover het Romeinse bestuur werd die nieuwe provincie naar hen vernoemd. Dat gebeurde allemaal in het jaar 146 v.Chr. toen Carthago definitief tegen de vlakte ging. Het Latijnse achtervoegsel '-ca' betekent 'land'. 'Africa' is dus 'het land van de Afriërs'.

De Soedanees-Britse journaliste Zeinab Badawi, die met haar boek *Afrika: een Afrikaanse geschiedenis* een tour de force geleverd heeft om de geschiedenis van het continent in kaart te brengen, vindt het Romeinse verhaal wat jammer: 'Hoezeer ik ook van het woord Afrika houd, ik vraag me onwillekeurig af of het feit dat het een Europees rijk was dat de provincie zijn naam gaf, niet op de een of andere manier vooruit wees naar wat er eeuwen later zou gebeuren: dat veel landen, steden en natuurlijk erfgoedlocaties in Afrika hun naam gekregen hebben van buitenstaanders uit Europa of Azië.'

Een andere verklaring is dat het een afleiding is van het Latijnse woord *aprica* ('zonnig') of het Oudgriekse *aphrike* ('zonder kou'). In die 'ka' weerklinkt de gloed van het Oude Egypte. De naam zou dus ook kunnen verwijzen naar het Egyptische *af-rui-ka*. Ka was in de Egyptische mythologie de levenskracht van de ziel. *Af-rui-ka* betekent hier 'de geboorteplaats van Ka'. Waarschijnlijk is de etymologische achtergrond een mix van dat alles. We hebben een sterk vermoeden dat als schrijfster Zeinab Badawi het voor het zeggen had, ze voor het Egyptische en dus Afrikaanse verhaal zou zijn gegaan.

Een continent is geen land

Hoe zit het nu met de vaak gehoorde uitspraak: 'Afrika is geen land?' Afrika als continent wordt té vaak als één pot nat gezien, waardoor alle verschillen tussen landen en volkeren worden weggegomd. Heel vervelend als je van Ghana bent en je voor een Nigeriaan wordt aangezien. Dat is zoveel als Belgen met Nederlanders verwarren. Niet doen dus. Anderzijds spreken Afrikanen ook vaak over Afrika als iets wat een geheel is, wat met elkaar verbonden is. Ook mensen die elders geboren zijn, maar wier roots Afrikaans zijn, identificeren zich met dat Afrikaanse.

Erg ingewikkeld hoeft dat eigenlijk niet te zijn. Net zoals wij ons op bepaalde vlakken verbonden voelen als Europeanen, willen we ons op andere punten net distantieëren van degenen met wie we een categorie delen. Zo willen we liever niet geassocieerd worden met pakweg 'een bier hijssende Duitser op vakantie'. Datzelfde besef van nuance geldt dus ook voor de Afrikaan. Enerzijds heb je dus Afrika als aardrijkskundig, historisch, politiek, economisch, cultureel en sociaal fenomeen. Daarnaast heb je Afrika als een identiteit die je deelt of waar je van afzet. En de ene persoon met Afrikaanse roots wordt daar net graag op aangesproken en de andere denkt: laat maar zitten, al dat geafrikaans.

*'If you are to ask me what are the greatest issues in Africa,
I would say they are that people love, people fuck, people kiss, people speak.'*
Uit *How to write about Africa* van Binyavanga Wainaina

Afrisplaining – In de aanloop naar de publicatie van dit boek hebben we het zo vaak gehoord: 'Afrika is wel geen land, hè.' Die zin kwam ons altijd op nagenoeg dezelfde toon ter ore. Het had iets van *mansplaining*, in de zin van mensen die – zonder dat erom gevraagd wordt – maar wat graag hun kennis over het 'continent' tentoonspreiden. Meestal is die kennis gebaseerd op een of meer reizen op het continent. Graag delen wij iedereen mee dat we inderdaad weten dat het Afrikaanse continent 54 landen telt. Dat Barbara de hoofdsteden van al die landen uit het hoofd kent. En dat Annick daar het nut niet van inziet maar haar laat begaan.

A

VAN AFRIKAANSE DANS

De drums herhalen steeds hetzelfde ritme. Sneller, sneller, sneller en weer langzamer. Het ritme weerspiegelt zich in de beweging van voeten, armen en benen. Druppels zweet biggelen van voorhoofden, blikken van muzikanten ontmoeten die van dansers, dansers kijken naar andere dansers en aan de pretlichtjes in de ogen van de muzikanten zie je dat ze het ritme gaan veranderen en de dansers vervolgens hun dans.
Dit is niet wat wij alleen maar hebben gezien, maar ervaren.

‘Ja, ik wil wel met jullie praten voor jullie boek, maar alleen als jullie een les meedoen’, zegt Fanny Heuten, lerares Afrikaanse dans. Twee weken later staan we tussen een groep overtuigde donderdagdansers die ons meeslepen in verschillende choreografieën en West-Afrikaanse ritmes. We gooien onze armen de lucht in terwijl we onze voeten afwisselend links en rechts bewegen. Ondertussen trachten we ook nog te ontcijferen wat de drums van ons verlangen. We ondervinden dat elk ritme zijn dans heeft, dat we in rijen van vier moeten voortbewegen en eenmaal vooraan weer achteraan moeten aansluiten. Zo heeft ieder op zijn beurt een onderonsje met de muzikanten.

‘De muzikanten zijn 80% van mijn werk’, zegt Fanny. ‘Zodra zij spelen, zijn zij het die de lichamen leiden. Hun ritmes en bassen zijn zo sterk en meeslepend dat ze de hartslag van de dans vormen. Daarom voelt live percussie zoveel sterker aan dan een opname. Ik werk alleen maar met de beste muzikanten.’

De basis van de dansbegeleiding bestaat uit drie percussionisten. Hun onderlinge hiërarchie is simpel: de oudste heeft het voor het zeggen. De twee bassen vormen het hart. Als je de bassen voelt, ga je bijna vanzelf bewegen. De solist speelt in op het lijf. Polyritmisch dansen heet die combi van tegelijk hart en lijf laten bewegen.’ Die polyritmie is bij ons, als beginners, nogal letterlijk te nemen. Onze ledematen zwaaien alle kanten op. Maar omdat we deel uitmaken van een geheel, voelen we ons niet echt bekeken. Zorgen dat je meedraait, daar gaat het om. De fitnesses komen later wel.

Fanny vertelt dat ze in het begin aan haar leerlingen altijd vraagt waarom ze dit willen doen: ‘De meesten antwoorden dan dat ze komen om *los te laten*. Wij zitten in een cultuur van controleren en in het begin voelen mensen zich wat onzeker. Dat zijn wij niet gewoon hè, loslaten. Het is vaak niet mooi om te zien en hip is het ook al niet. In feite is het gewoon een volksdans. Het zal jullie misschien opvallen dat er geen spiegel in de zaal te zien is. Als er spiegels in de ruimte zijn waar ik lesgeef, worden die meteen afgedekt of schuiven we er iets voor. Je danst wat je voelt. Voor mij is het dat. En dan moet je je niet afvragen of je haar wel goed ligt.’

We vragen haar wat eigenlijk bedoeld wordt met Afrikaanse dans. ‘Als we in Europa over Afrikaanse dans spreken, dan gaat het eigenlijk over West-Afrikaanse dans. En meestal begin je dan bij de felle dansen uit Senegal en Guinee. Dansen uit Benin zijn heel repetitief, die gaan diep. De dansen uit Mali of Burkina Faso zijn over het algemeen zachter maar kennen veel complexere ritmes. Dat is kort door de bocht want zo duidelijk is dat onderscheid helemaal niet.’ Tot slot durven we Fanny aan te spreken op haar uiterlijk, en dat ze er eerder uitziet als een verre nicht van Pina Bausch dan dat ze met Afrikaanse dans bezig zou zijn. ‘Ik draag inderdaad geen brede broeken en heb geen rasta’s in mijn haar’, lacht ze, ‘maar in de Afrikaanse dans ben ik thuisgekomen. De essentie van Afrikaanse dans is niet de mooiste pasjes kunnen doen, maar je ziel geven.’

De Kameroense danser Arsène Etaba is net in Venetië aan het werk als we hem online spreken. ‘Ik doe eigenlijk vier verschillende dingen. Ten eerste is er het deel showbizz: deelnemen aan danswedstrijden, optreden en filmpjes maken voor het internet. Daarnaast creëer ik als choreograaf mijn eigen dansvoorstellingen. Wat ik ook erg plezierig vind, is workshops geven in scholen – heel basic is dat: je kan de cultuur van het dansen van bij het begin meegeven. Daarnaast ben ik doctorandus in de farmacie, optie biologie en klinisch onderzoek. Ik doe onderzoek naar het effect van dansen bij mensen die een beroerte hebben gehad.’ Zo verdient Arsène dus zijn *fufu*.¹

We vragen hem of hij er al als kind van droomde om danser te worden: ‘Als kind in Kameroen droom je ervan om dokter of voetballer te worden. Danser, daar denk je gewoon niet aan, dus daar droom je niet van. Bij ons zijn er geen professionele dansscholen waar je terecht kan. Voetbal wordt beter begrepen dan dans. Mijn droom nu is om dans tot op dat niveau te krijgen. Maar talent alleen volstaat dan niet, er zijn dus opleidingen nodig.’ Of hij dan autodidact is, vragen we hem: ‘Ik heb vooral op straat veel geleerd van verschillende mensen. Uiteindelijk ben ik bij Serge Aimé Coulibaly terechtgekomen, mijn mentor. Serge is een danser en choreograaf uit Burkina Faso maar hij werkt al meer dan twintig jaar in Europa en de rest van de wereld.’

‘Wat is er toch zo bijzonder aan “Afrikaanse” dans?’ polsen we ook bij Arsène. ‘In Afrika heeft dans een plaats in het dagelijkse leven’, zegt hij. ‘Het is niet alleen een kwestie van entertainment. Dat is anders dan in Europa. Dans verbeeldt hoe de sociale structuur is ingedeeld, inclusief die van de voorouders. Niets in Afrika gebeurt zonder dans. We vieren het leven, geboortes, overlijdens... via dans. We rouwen via dans. Zelfs in tijden van conflict is er dans. Dans verbindt de generaties.’

De wereld zit nu in een samenlevingsmodel dat voor mij niet toepasbaar is op Afrika. Ik geef een banaal voorbeeld: de trend om series te liggen bingewatchen staat lijnrecht tegenover de noodzaak van mensen om samen te zijn. Dans doet dat wel. We vertellen verhalen via dans, we delen onze cultuur via dans, het is een deel van het collectieve geheugen. In Kameroen hebben we meer dan 250 etniciteiten maar geen nationale taal. Hoe kunnen we dan verbinding zoeken? Via het lichaam. Een lichaam hebben we allemaal. De bewegingen van ons lichaam zijn universeel. Elk lichaam heeft een geschiedenis, een energie, eigen herinneringen... maar alle lichamen krijgen hetzelfde effect van dans. Dansen zorgt er namelijk voor dat er endorfinen vrijkomen, gelukshormoon, het goede gevoel dat je krijgt als je danst.

1 De eetcultuur in Kameroen is ontzettend gevarieerd en divers, maar boterhammen eten ze daar niet per se regelmatig. We menen dat de vertaling van boterham naar *fufu* als een van de soorten basisvoedsel in Kameroen wel kan.

Er zijn verschillende contexten waarin wordt gedanst: je hebt de ceremoniële dans – die is bekend bij iedereen, die is standaard. Iedereen weet wat hij moet doen. Dat is dus een vaste vorm waarmee je bijvoorbeeld tijdens een begrafenis verbinding kan maken met elkaar en met de overledene. Tijdens het rouwen is het mooi meegenomen dat die endorfines vrijkomen. En ook om een huwelijk te vieren kan je er niet genoeg van hebben. Iemand zien dansen, doet dansen. Letterlijker dan dat kan je geen verbinding tussen mensen krijgen. Dat is de impact van dans.’

Terwijl we, in onze zucht naar endorfines, stilaan de controle beginnen te verliezen over onze heupen, willen we eerst nog even weten wat voor dans de signatuur Etaba krijgt. ‘Mijn stijl heet *l’Afro-vivant*. Ik onderzoek hoe het lichaam reageert op zijn omgeving. Hoe beweeg ik als ik in Kameroen ben? Hoe beweeg ik mij in België of Italië? Dat is anders. De omgeving wisselt energie uit met het lichaam. Als ik ergens op een plaats arriveer, duik ik in de lokale context.’ Arsène komt nu helemaal op dreef: ‘Veel Afrikaanse dansers denken dat ze zich aan de Europese danswereld moeten aanpassen, maar dat Afrikaanse universum is zo vol van mogelijkheden. Daarmee wil ik bezig zijn. In mijn choreografieën vertrek ik vanuit de traditionele dans, maar zet die om in een nieuwe context. Vandaar “*vivant*”, levend.’ Arsène spreekt ook regelmatig over ‘het politieke lichaam’ tijdens zijn betoog. Met dat ‘politieke lichaam’ bedoelt hij het volgende: beweging of dans is een taal. Door op een bepaalde manier te bewegen, druk je je uit – je brengt daarbij je eigen gevoel over naar je omgeving en je omgeving reageert daarop. Als je bijvoorbeeld op een bushokje springt, doe je mensen naar boven kijken. En je brengt verwondering: wat doet die daar? Of angst: wat doet die daar? Welke reactie er komt, is erg afhankelijk van de context. Je kan je voorstellen dat zijn dans in Kameroen andere reacties uitlokt dan in Rotterdam, Knokke of Ninove.

Als we Arsène nadien in het echt zien dansen, vinden we vooral dat hij een corps *très énergique* heeft. Een streetstyle bruistablet *quoi*.

Alors on danse.

VAN ARMOEDE

‘Eet je bord leeg. Denk aan de arme kindjes in Afrika die geen eten hebben’, zeiden onze ouders toen we klein waren. En toen we in de lagere school zaten, zong Kinderen voor Kinderen: ‘Een kind onder de evenaar is vaak toch maar een bedelaar.’¹ Afrika en armoede lijken wel een Siamese tweeling. Armoede en Afrika. Afrika en armoede. ‘De arme mensen in Afrika’, we spreken het vaak uit zonder erbij na te denken, zo vastgeroest zit dat in ons hoofd. Armoede is hét stereotiepe beeld over Afrika.

In dit boek willen wij ook veel positieve verhalen vertellen over Afrika. Maar op het gebied van armoede is dat moeilijk: in vergelijking met de rest van de wereld heeft Afrika inderdaad de hoogste armoedecijfers. Talloze studies bevestigen dat. En wij maar scrollen in de hoop om die ene baanbrekende studie tegen te komen die zou zeggen: ‘Het valt daar wel mee hoor met die armoede, het is allemaal wat overroepen! Fake news!’ Die hebben we helaas niet gevonden. Afrika scoort bijzonder hoog wat extreme of absolute armoede betreft. Dat is armoede die gaat over mensen die elke dag moeten overleven en niet of nauwelijks in hun basisbehoeften kunnen voorzien, zoals eten, drinken, onderdak, gezondheidszorg en onderwijs. Maar ook mensen die wel in hun basisbehoeften kunnen voorzien, kunnen met armoede geconfronteerd worden, zelfs bij ons in eigen land. Bea Cantillon, armoede-expert aan de Universiteit Antwerpen legde ons uit dat relatieve armoede gaat over niet kunnen meedoen met de anderen. Als de rest vooruitgaat, een degelijke woning heeft, kan studeren... en jij blijft achter, dan spreek je ook over armoede. Het gaat niet altijd over hoeveel geld je nu wel of niet concreet hebt. Als iedereen weinig heeft, voel jij je minder arm. Maar als je naast een rijk iemand woont, voel je je wel arm.

Schrijver Babah Tarawally², geboren en getogen in Sierra Leone, bevestigde dat: ‘Pas toen ik in Nederland kwam wonen, besepte ik dat ik in armoede was

1 Kinderen voor Kinderen heeft deze tekst al lang aangepast. Maar in de jaren 1980 keek niemand daarvan op.

2 Babah Tarawally kwam in 1995 vanuit zijn geboorteland Sierra Leone naar Nederland. Over zijn ervaringen als nieuwkomer schreef hij verschillende boeken.

opgegroeid. Als kind had ik nooit het gevoel iets tekort te komen. Ik schoof aan tafels aan waar eten was en speelde met wat er voorhanden was, al was dat niet veel.'

We zien Babah meteen voor ons als klein jongetje dat lachend een blikje voorttrekt aan een touwtje omdat hij geen auto's heeft om mee te spelen. We zien zijn zusjes met schattige dotjes in het haar die een echte baby rondzeulen in plaats van een babypop. We zien zijn moeder in de pot roeren voor haar eenvoudige huis en zijn vader en ooms die bezweet maar voldaan terugkeren van het zware werk

op het land. 'Ze zijn arm maar wel gelukkig', verzuchten we dan. We gaan bijna zelf naar die eenvoud van het leven verlangen. Tot we de volgende dag weer om de oren geslagen worden met nieuwsbeelden of campagnes van hulporganisaties van mensen met versleten kleren, kindjes met een vuile snoet op blote voeten en met een kapotte bal, moeders vol blikken van wanhoop en op de achtergrond wat schamele bezittingen en daaromheen meestal zand, veel zand. Een beeld waar de ellende van afstraalt en de mensen er zielig bij zitten. Je zou toch echt al wel een hart van steen moeten hebben om in het geval van een inzamelactie niks te storten.

Al deze beelden stellen mensen in armoede voor als simpele zielen zonder inhoud, als passieve vragers van hulp, als mensen zonder kennis, niet als mannen en vrouwen aan wie je zou vragen wat hun idee is over de zin van het leven of waar ze trots op zijn. Zo komen wij, die niet arm zijn, niet verder dan medelijden of een schuldgevoel. De rijken die helpen en de armen die geholpen moeten worden. Je wil echt niet in de categorie van de hulpbehoevenden vallen. Degenen over wie 'ocharme' gezegd wordt. Maar die beelden dienen een doel. De campagnes voor armoedebestrijding presenteren mensen volgens een bewust gekozen strategie. *Poverty porn* heet dat. En zoals bij porno worden zaken uitvergroot, gefaket en eendimensionaal gepresenteerd. Veel complexe verhaallijnen krijg je daar over het algemeen niet bij. Die armoedepoepshow toont ons vooral niet hoe mensen mét geld hier een rol in spelen, terwijl het net de rijken zijn die aan de knoppen zitten en beslissingen nemen die armoede maken of kraken. En dan hebben we het niet over individuele keuzes, zoals je buurvrouw die alleen maar geld geeft aan het dierenasiel of een collega die niet naar het nieuws kijkt omdat hij

dat niet aankan. Hier spreken we over de onzichtbaarheid van het grote geld: bedrijven, politiek, internationale instellingen. Die staan niet op de foto. Want die zouden geen empathie opwekken, maar boosheid. En dát was niet de strategie. Want ondanks de grote armoede is Afrika rijk. Schatrijk.

Het continent heeft een gigantische voorraad grondstoffen, vruchtbaar land, energiereserves en jonge arbeidskrachten met talent en ambitie. Een geheim is dat niet, want de hele wereld zit te azen op de Afrikaanse olie, goud, diamanten, coltan, koper en tropisch hardhout. Dat verzinnen wij niet. Op de website van Enabel (het Belgische agentschap voor internationale samenwerking) staat letterlijk: ‘Door stabiliteit, groei en duurzaamheid in partnerlanden aan te moedigen, versterkt België zijn eigen veiligheid, economie en internationale reputatie. [...] We zijn afhankelijk van een handvol leveranciers voor kritieke grondstoffen. [...] De EU heeft de wereld net zo hard nodig als de wereld Europa nodig heeft. En we hebben vooral Afrika nodig, want het continent is een enorme troef.’

Het besef dat Afrika barst van de rijkdommen is er al sinds koloniale tijden. Er is toen stevig geïnvesteerd in de aanleg van wegen en spoorwegen om de export naar Europa van al die kostbaarheden mogelijk te maken. Goedkope Afrikaanse arbeiders groeven de grondstoffen op, die gingen het land uit en werden door Europese arbeiders verwerkt tot producten. De Europese economie draaide op volle toeren, waardoor onze arbeiders de macht kregen om eisen te stellen voor goede werkomstandigheden en sociale bescherming, en zo konden ze zich een weg uit de armoede banen. Hun Afrikaanse collega’s gingen er intussen op achteruit: hun arbeid werd amper betaald, de grondstoffen vloeiden weg, samen met hun autonomie om zelf ondernemingen op te zetten.

Intussen zijn we een halve eeuw na de kolonisatie. Het is moeilijk te begrijpen hoe het komt dat er nog steeds zoveel armoede is, ondanks die rijkdommen. Hoe meer we hierover lezen en praten, hoe ingewikkelder het wordt: nog los van het koloniale gegeven, blijkt dat hoe meer mineralen er te vinden zijn in een land, hoe meer kans er is op armoede daar. Ze noemen dat de vloek van de grondstoffen of de *Dutch disease*. Maar wat hebben de Nederlanders nu met schatten, vloeken en armoede te maken? We kunnen hier wel wat clichématigs op verzinnen zoals gierig, asjemenou of sjofel, maar dit verhaal verheldert wel hoe grondstoffen niet noodzakelijk de mensen in een land rijk maken. In 1959 vond Shell een enorme gasbel in Slochteren, een dorp nabij Groningen. Dat bleek toen de grootste gasreserve van Europa te zijn. Gasgekte alom bij de bovenburen. ‘Nu zijn we rijk!’ dachten zij. Nederland ontuchtterde al gauw, want plots bleken mensen die niet in de gasector werkten, hun jobs te verliezen. De *Dutch disease* had toegeslagen. En dat ging als volgt: het gas werd verkocht in dollars. Nederland kreeg dus heel veel dollars binnen. Daar koop je geen brood mee in Slochteren, dus die moesten eerst omgezet

worden in de toenmalige guldens. Daarom waren er veel guldens nodig, waardoor die munt erg duur werd. En Nederlandse kaas en tulpen dus ook. Importeren werd goedkoper, dus de concurrentie voor *Made in Holland* werd onhoudbaar. Nederlandse fabrieken en serres moesten hun deuren sluiten met talloze werklozen als gevolg. Ook de boeren gaven er noodgedwongen de brui aan want hun oogst was ineens veel duurder dan die van geïmporteerde aardappelen of prei.

Nederland kwam dat te boven omdat het een stabiel land was met een uitgebreide industrialisatie, een sterk bestuur en omdat deze gasbel een unicum was. Maar de *Dutch disease* gaat al sinds de onafhankelijkheid viraal in Afrikaanse landen die veel kostbare grondstoffen hebben en waar de industrie niet sterk staat. Op het hele Afrikaanse continent is er namelijk nooit degelijk geïnvesteerd in het maken van Afrikaanse producten, maar wel in het exporteren van Afrikaanse grondstoffen. De overheid verkoopt die rijkelijk aanwezige grondstoffen in ruwe vorm via deals met grote buitenlandse bedrijven. Zo komen er rechtstreeks dollars binnen in de staatskas. Dat geld circuleert niet in het hele land, maar blijft hangen bij de elites. Intussen wordt die binnenlandse munt zo duur dat lokale producten zoals rijst ook voor de bevolking niet meer te betalen zijn, die dan maar geïmporteerde Chinese rijst koopt.

Dat is de wereld op zijn kop.

En boeren en lokale producenten gaan dan vervolgens over de kop of krijgen hun business niet op gang.

Een manier hoe een land zich uit de armoedespiraal kan wringen, zou dus kunnen zijn dat de grondstoffen niet zomaar in hun blootje het land verlaten, maar eerst verwerkt worden tot producten. Geen cacao verkopen, maar *Côte d'Ivoire*-chocolade, geen ruwe diamanten of goudklompen, maar juwelen van Botswana Jewels x Cartier, geen rauwe cashewnoten in containers, maar zakjes gegrilde cashews met Ghanees zeezout. Want zo trek je een economie op gang: bij het lokaal verwerken van de cacao tot chocolade kunnen ook lokale melk- en suikerrietboeren meedoen, kruidenkwekers zorgen voor die extra speciale smaakjes die door de chocolatiers worden bedacht. Er moeten fabrieken zijn die verpakkingen maken en creatievelingen die ze ontwerpen, verkopers en een marketingcampagne, er moeten vrachtwagenchauffeurs zijn die de distributie verzorgen en administratief medewerkers die het papierwerk regelen. Zo kunnen duizenden mensen werk vinden. Op die manier hebben zij dan een loon waar ze zelf ook al eens een reep chocolade van kunnen kopen en belastingen mee kunnen betalen, waardoor de overheid op haar beurt dan weer scholen, ziekenhuizen en wegen kan bouwen. Economische groei, maar dan voor iedereen.

Afrika. Alles is er dus: de grondstoffen, de mensen en de kennis. Steeds meer ondernemers begrijpen dat en investeren in lokale productie. Jobs creëren is het begin van welvaart en het einde van de grootste armoede.

Dat dit in veel Afrikaanse landen en sectoren nog geen realiteit is, komt eenvoudigweg doordat er zoveel gevestigde belangen zijn, die met hand en tand verdedigd worden. Onze Belgische chocoladefabrieken draaien op cacao uit Ivoorkust, de diamantslijpers uit Antwerpen hebben de diamanten uit Botswana of Congo nodig want in het Scheldeslib zitten er echt geen en in Nederland roosteren ze hun cashews liever zelf voor ze aan het borrelen gaan.

Ligt die armoede in Afrika dan enkel aan ons? Nee, ook regeringen in Afrikaanse landen hebben zo hun belangen... Zij zijn namelijk de schatbewaarders. Zij beslissen wie licenties krijgen om de olie, diamant, goud of coltan van onder de grond te halen. Zij sluiten de deals met internationale bedrijven die deze rijkdom in z'n pure vorm komen halen. Zoals letterlijk te lezen dus op de website van Enabel: België, Europa (en ook de rest van de wereld) heeft Afrikaanse grondstoffen nodig om de economie te laten draaien. De Afrikaanse staatskassen rinkelen met buitenlands geld waar het volk amper iets van terugziet: geen investeringen in scholen, gezondheidszorg of infrastructuur. De opbrengsten worden gebruikt om meer mijnen te openen, en ze verdwijnen vaak in de zakken van de happy few. Het is een wereld op zich, waar de gewone bevolking moeilijk vat op krijgt. Behalve de slecht betaalde arbeiders in de mijnen of op de velden, wordt de rest van het volk erbuiten gehouden.

Het lijkt allemaal ver van ons bed, maar dat is het niet. Want de telefoon die 's nachts oplaadt naast ons bed, werkt maar bij de gratie van de coltan uit de Congolese mijnen. Tegelijk is het comfortabel om er allemaal niet te veel over te hoeven nadenken en gewoon te geloven dat de wereld nu eenmaal zo in elkaar zit. Je kan je ook niet over alles wat misgaat in de wereld zorgen maken. Er is al zoveel om van wakker te liggen en wie is erbij geholpen dat je je nachtrust laat voor de uitbuiting van de mijnwerkers in Congo?

Armoede is dus geen natuurwet zoals de zwaartekracht. Het is een gevolg van menselijke keuzes en die zijn vaak politiek. In tegenstelling tot veel andere regio's in de wereld zoals Azië, die er na de kolonisatieperiode wél in geslaagd zijn om de ergste armoede uit te bannen, blijft Afrika hier erg mee worstelen. Op het rijkste continent van de wereld is de armoede het grootst. Afrika heeft geen alarmsysteem. Integendeel, de deuren zijn zelfs niet op slot. De hele wereld loopt er binnen en buiten en hangt rond bij de mijnen met een dosis ethiek die in een broekzak past.